

סימן מב

ישיבה בסוכה בזמן שרב וחום

סוכות תשע"ג

שאלה:

לפעמים סוכות נופל בימי חמסין ומאוד לא נוח לשהות בסוכה. בתוך הבתים בד"כ ישנו מזגן והרבה יותר נח לשהות בהם. האם צריך להתאמץ בכל זאת ולהישאר בסוכה, או שפטורים ממנה כדין מצטער?

תשובה:

א. דין 'מצטער' האמור בגמרא

במשנה לא הובא פטור מדין 'מצטער' שנגרם בגלל חום, אלא רק פטור בגלל צער מן הגשמים. במשנה (סוכה דף כ"ח ע"ב) מובא: "ירדו גשמים, מאימתי מותר לפנות? משתסרח המקפה". ופירש רש"י (שם): "מאימתי מותר לפנות ממנה ולירד? משתתקלקל המקפה - כל תבשיל קפוי לא עב ולא רך קרוי מקפה".

ובגמ' (שם דף כ"ו ע"א): "תנו רבנן, חולה שאמרו (שפטור מן הסוכה י.ו.) לא חולה שיש בו סכנה, אלא אפילו בחולה שאין בו סכנה, אפילו חש בעיניו, אפילו חש בראשו. אמר רשב"ג: פעם אחת חשתי בעיני בקסרי והתיר ר' יוסי בריבי לישן אני ומשמי חוץ לסוכה. רב שרא לרב אחא ברדלא למיגנא בכילתא בסוכה משום בקי. רבא שרא לרב אחא בר אדא למיגנא בר ממטלתא משום סירחא דגרגישתא. רבא לטעמיה דאמר: מצטער פטור מן הסוכה".

וכתב המדרכי (סוכה סי' תש"מ): "מצטער פטור מן הסוכה - כתב רבי אליעזר ממיץ (יראים השלם סי' תכ"א) פירוש: שיש לו צער מן הסוכה ובצאתו ינצל, דכעין דירה בעינן, ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתם בצער. ושיעור לצער כדתנן (סוכה כח ע"ב): ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו'. ומי שאינו בקי בזה השיעור יתן לכו אם הוא מצטער שבצער זה היה יוצא מביתו - רשאי לצאת מסוכתו. ודוקא שעשה סוכתו מתחילה במקום הראוי לאכול ולשתות ולישן בה ונולד לו הצער אחר כך. אבל עשאה מתחילה במקום הראוי להצטער באכילתו ובשתייתו או בשינה, כגון שירא מן גנבים או מלסטים, לא מיבעיא דלא מיפטר בה אלא אפילו אין סכנה באכילה ובשתיה אלא בשינה לא יצא ידי חובתו כלל, אפילו אכילה, דהא כעין דירה בעינן, כיוון שאין יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה בלא צער מתחלה לא הויא סוכה כיון דלצעוריה קיימא". וכן נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סי' תר"מ ס"ג-ס"ד).

ב. מצטער מחמת שרב

בכל המקורות המוזכרים לעיל לא הוזכר פטור של מצטער מחמת חום ושרב. על המשנה שאמרה שאם ירדו גשמים מותר לפנות משתסרח המקפה, מובא בגמ' לטעמיה דאמר: מצטער פטור מן הסוכה".

והפרעושים וכיוצא בהם או מפני הריח. ודווקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחילה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני". כמו כן, את הפטור מחמת הגשמים כתב השו"ע (או"ח סי' תרל"ט ס"ה): "ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מותר לפנות - משירדו לתוך הסוכה טיפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל".

ותימה על המחבר מדוע השמיט מהשו"ע את הפטור מחמת השרב המובא בירושלמי אחר שהביאו בב"י?

ואמנם הרמ"א הזכיר את הבבלי בע"ז הנ"ל, אלא שבמקום לחבר אגדתא זו למצב של חום ושרב חיבר זאת למצב של גשמים. בדרכי משה (או"ח סי' תרל"ט ס"ק ז') כתב: "וכתב מהר"י וייל דהישן בסוכה אם ירדו אפילו גשמים מועטים יוכל לצאת, דבגשמים כל דהו מצטער דלא יוכל לישן. כתוב בהגהות מיימון פרק ו' (ה"ב אות ב') כל המצטער בסוכה ואינו יוצא ממנה אינו מקבל עליה שכר והדיוט הוא דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. עכ"ל. וכתב מהרי"ל (הל' סוכה סי' כ"א) וכשיוצא מפני הגשמים אל יבעט בסוכתו ויצא אלא יצא בהכנעה כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו". וכן כתב הרמ"א (שם סי' תרל"ט סוף סעיף ז'). אכן הסיבה שהרמ"א שינה את המקרה של הצער הגורם ליציאה מן הסוכה משרב לגשמים, ברורה - שהרי בקרקוב שבפולין, עירו של הרמ"א, אין מצוי שרב בזמן סוכות, אלא רק גשמים. לכן המיר הרמ"א את הדוגמא של היציאה מהסוכה

(שם דף כ"ט ע"א) "אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשב זיקא וקא מייתי ציבותא (כלומר, נשבה הרוח והפילה קיסמים דקים מן הסכך על המאכל). אמר להו רב יוסף: פנו לי מאני מהכא. אמר ליה אביי והתנן משתסרח המקפה? אמר ליה לדידי כיוון דאנינא דעתיה כמי שתסרח המקפה דמי".

וכתב הגהות אשרי (סוכה פ"ב סי' כ') בשם הירושלמי (סוכה פ"ב ה"י): "כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנין מפני השרב ומפני היתושים" ומביא זאת בשם הירושלמי (סוכה פ"ב ה"י) וכן הביא זאת הב"י (או"ח סי' תרל"ט ד"ה גרסינן בגמ').

דין מצטער מחמת השרב הוזכר אמנם במפורש במסכת סוכה רק בירושלמי, אך בגמ' אחרת בבבלי מוכח שאינו חולק על כך. במסכת ע"ז (דף ג' ע"ב) מובא מדרש שלעתיד לבוא הקב"ה ישפוט את הגויים, ועתידיים הגויים לטעון להגנתם שאילו היו מקבלים תורה ומצוות אף הם היו צדיקים, וכדי להפריך את טענתם הקב"ה עתיד לתת להם את מצוות הישיבה בסוכה כניסיון ולהוציא חמה מנרתיקה ולגלות את ההבדל בין ישראל לעמים - שכישראל נאלצים לצאת מן הסוכה מחמת צער הם עושים זאת בהכנעה, ואילו הגויים מבעטים בסוכה ויוצאים. משמע במפורש, שבמצב של חום ושרב ("להוציא חמה מנרתיקה") אף ישראל פטורים מן הסוכה. אלא שהשו"ע לא הזכיר את הפטור מחמת החום והשרב אלא כתב (סי' תר"מ ס"ד): "מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו... איזהו מצטער? זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים

ג. הגדרת החום
הפומר מדין 'מצטער'

לגבי צער מן הגשמים מצאנו הגדרה ברורה - "משתרח המקפה". האם ניתן למצוא הגדרה דומה לצער מפני השרב? האם הדבר תלוי בטמפרטורה מסוימת, או ב"עומס חום" (שקלול של טמפרטורה ואחוזי לחות) מסוים? והנה המרדכי (פרק הישן סי' תש"מ) כתב "מי שאינו בקי בזה השיעור יתן אל לבו אם הוא מצטער באותו ענין שבצער זה היה יוצא מביתו רשאי לצאת ג"כ מסוכתו, דתשבו כעין תדורו כתיב". וכן כתב המהרי"ל (הלכות סוכה סי' י"ט) והוכיח כן מהגמ' (שם) שאמר רב יוסף שמכיוון שהוא אנין טעם ולכן נפילת עלים אל התבשיל מחמת הרוח היו חשובים לגביו כמצב של "משתרח המקפה". ומכאן הסיק המהרי"ל: "שמעינן דמשערים לפי דעתו של אדם, דכל אימת דהוי לגביה צערא - יוצא מן הסוכה. ומיהו צריך להיות דבר שבני אדם מצטערים בו כמו גשמים וכדו', דאי לאו הכי לא יוכל למימר מצטער אני". ולכן נראה לומר שכיום, שלרוב האנשים יש מזגנים בבית ואם היו שוהים בחוץ במקום מוצל היו נכנסים לביתם לשהות במקום ממוזג מחמת החום והלחות הנמצאים בחוץ, הוא הדין אם מרגישים כן בסוכה - רשאים ליכנס לביתם. ואם הם ממש סובלים בסוכה מחמת החום אזי צריכים הם להיכנס לביתם, דעל זה כתב הרמ"א (או"ח סי' תרל"ט ס"ו): "וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות".

מחמת צער - ליציאה מחמת הגשמים, וכתב על מקרה זה את הדין שאסור לבעט בסוכה ביציאתו ממנה. אך השו"ע שחי בא"י שבה מצוי שרב בעונת חג הסוכות קשה - מדוע השמיט את דין המצטער מחמת שרב?

ואולי יש ליישב שבזמנם, שלא היו מזגנים ומאווררים וכדו', אנשים היו פחות מפונקים, והחום לא גרם להם צער כזה שבגללו ייחשבו ל"מצטער" הפטור מן הסוכה (ובפרט באזור מגוריו של מרן רבי יוסף קארו, שגר בצפת, שהיא מהמקומות הקרירים בארץ ישראל ובה השרב אינו כל כך חזק בעונת חג הסוכות). ומכיוון שבגמרא נאמר במפורש שדין 'מצטער' משתנה לפי הרגליו ואיננות דעתו של כל אדם - סביר להניח שגם הרגלים המשתנים בין הדורות השונים משפיעים על דין מצטער.

לפי זה נוכל להסביר גם את העובדה שדין 'מצטער' לא הוזכר במפורש בבבלי במסכת סוכה - מפני שבבבלי היה השרב מצוי, ואף הבתים היו חמים בעונה זו, ולכן הישיבה בסוכה אינה הגורם לצער ואין סיבה להיפטר ממנה. ורק הירושלמי שהתייחס לתנאי מזג האוויר של ארץ ישראל, התייחס לשרב כאל מצב קיצוני שגורם לאנשים להגיע לידי דין 'מצטער'. לעומת זאת הגמ' בע"ז דיברה במפורש על מצב של חום קיצוני שאינו מצוי בד"כ ("מוציא חמה מנרתיקה") שגורם לצער רב.

כבר כתב הרמ"א שאי אפשר להיפטר מהסוכה מדין 'מצטער' בזמן שניתן היה למנוע את הצער מבעוד מועד, ואם כן לכאורה מי שביכולתו להרכיב מזגן בסוכה בערב חג ולא עשה כן, לא ייפטר מן הסוכה מדין מצטער?

ולכאורה היה אפשר לומר, שמכיוון שמחירי קניית המזגן גבוהים ביותר (הוצאה של אלפי ש"ח) ובנוסף לכך קיימת העלות של ההרכבה והפירוק בכל שנה (הוצאה של מאות ש"ח) - לא חייבה התורה לטרוח ולהוציא ממון כה רב לשם כך. והרי זה דומה למה שכתב הב"ח על דברי הטור (שם) שכתב: "ונראה שאין כל אדם יכול לומר מצטער אני ליפטר אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו" וכתב על זה הב"ח שם: "ודברי רבינו (הטור) הם לדבר ששוין בו כל אדם שאז ודאי אין האחד יכול לומר מצטער אני ליפטר. ובארץ רוסיה רגילות הוא להיות קור וצינה בחג הסוכות ונראה בעיני דכל אדם מצונן פטור מן הסוכה דזה נקרא מצטער שדרך בני אדם מצוננים להצטער בכך ואין צריך לומר העניים שאין להם מלבושים להגן עליהן מפני הצינה שפטורין כשינצלו מן הצינה בצאתם מן הסוכה וכן נראה מלשון רש"י בפרק הישן (דף כ"ה ע"ב) שכתב צערא דממילא שהסוכה מצערתו כגון חמה או צינה או סירחא וכו'". ולכאורה אף בענייננו, ודאי שעשיר המרכיב מזגן בסוכתו חסיד הוא וקדוש יאמר לו (וכ"ש מי שאינו עשיר), אך ההוצאה הכספית הגדולה הכרוכה בכך מחשיבה באופן יחסי את רוב בני האדם לעניים לעניין זה, וכשם שעניים שאין להם מלבושים

ומכיוון שע"י הכניסה אל הבית הממוזג יינצל מן הצער חלה עליו הגדרת הרמ"א (סי' תר"מ ס"ד) שכתב: "ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי חייב לישוב בסוכה אע"ג דמצטער".

ואע"פ שבעבר מצב שכזה היה נדיר, שהרי הפרש הטמפרטורות בין הבית לסוכה בימי שרב היה מועט והכניסה לבית לא הייתה כל כך משמעותית. אבל בימינו, שלכולם יש מזגנים, א"כ דין המצטער מחמת החום זהה לחלוטין לדין המצטער מחמת גשמים.

ואמנם אם בנקל יכול לפטור את הצער, כגון ע"י הכנסת מאווררים לתוך הסוכה, נראה שפשוט שחייב לדאוג לכך ולא יכול לפטור עצמו משום צער, שהרי הפעלת מאווררים בסוכה אינה כרוכה בהוצאת ממון רב. ורק כאשר המאוורר אינו מסיר את הצער, או שאינו מצוי, יהיה פטור מחמת צער.

כמו"כ נראה לומר שאף בימי שרב וחום שבהם רשאי לצאת מהסוכה מחמת צער, דין זה חל רק לגבי הישיבה ביום, שהיא מצערת, אך לגבי שינה בלילה נראה דאדרבה - נוח יותר לישון בחוץ בלילי שרב מאשר להישאר בבית.

ד. האם חובה להתקין מזגן בסוכה?

ישנם אנשים המהדרים ומרכיבים מזגן חשמלי בתוך סוכתם כדי לקיים "תשבו - כעין תדורו" בנוחות ובנעימות. ונשאלת השאלה: האם בימינו, שרוב בני אדם מפעילים מזגן בביתם ברוב ימות הקיץ, האם ניתן לחייב זאת מעיקר הדין, שהרי

אינו חייב לפחת את גגו ולסכך בסכך כשר ולישון בתוך הבית). ובמילים אחרות: תשבו כעין תדורו אין משמעותו שאדם צריך את אותה הנעימות שיש בבית גם בסוכה, שהרי הסוכה מוגדרת כדירת עראי. ולכן אדם צריך לדאוג לתנאים נורמליים של דירת עראי בסוכה, אך אם הוא אנין דעת יש לו פטור אישי כאשר חם לו במיוחד. (ואף בירידת גשמים אין פטורים אלא משתסרח המקפה, אע"פ שגם לפני שהיא סורחת לא נעים לשבת בגשם קל).^א

ה. האם מותר לאדם להחמיר ולשהות בסוכתו גם בזמן חום ושרב?

לכאורה מפקס הרמ"א שכתב (סי' תרל"ט ס"ז) "וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות" א"כ כמו שבגשמים אין עניין להחמיר ולשהות בסוכה ואדרבה נקרא הדיוט, א"כ הוא הדין שבחום ושרב אין עניין להחמיר ולשהות בסוכה, ומי שעושה כן נקרא הדיוט. ולגבי המחמיר ועושה כן בזמן הגשם הביא ב'שערי תשובה' (שם ס"ק ו') בשם שו"ת 'שבות יעקב' (ח"ג סי' מ"ה): "ועל הכת שרוצים לאכול בסוכה אף שיורדים טיפים הרבה, בודאי לא שפיר עבדי כדאיתא בירושלמי בהדיא כל הפטור וכו' נקרא הדיוט... כל דרכיה דרכי נועם ואיכא בטול שמחת יו"ט... ועוד כיוון דבש"ס מדמה זו לעבד שמוזג כוס ושופכו על פניו אם יחזור למזוג בעל כרחו יכעוס עליו יותר כיון שמסרב ועושה נגד רצונו בודאי נקרא חסיד שוטה והדיוט".

פטורים מן הסוכה בזמן צינה, כך רוב בנ"א פטורים מהסוכה בזמן השרב. אך למעשה קשה לומר כן, דא"כ ייצא שמי שיש לו אמצעים יהיה חייב להתקין מזגן, וזאת לא שמענו. ועל כן נראה שיש לחלק בין מצטער אובייקטיבי למצטער סובייקטיבי. גשמים הם צער אובייקטיבי ולכן מי שמחמיר ויושב בסוכה הרי זה שוטה ואסור לו לברך על כך, אבל קור הוא צער סובייקטיבי ולכן אדם שלא רגיש לקור רשאי לברך אפילו בסיביר! (וגם הב"ח כותב במפורש שרק מי שמצונן פטור, משמע שאין בכך פטור גורף) וכל אחד חייב להתגונן מן הקור כפי הרגליו כדי לקיים את המצווה. והוא הדין לשרב – שזהו צער סובייקטיבי כי כל אחד סובל ממנו בצורה שונה ולכן מי שרגיל לעבוד בתנאי חום יכול למסור את הנפש ולקיים את מצוות הסוכה ולברך על כך, ואיננו שוטה! וכשם שמי שגר באזור הררי פתוח לא יכול לבנות סוכה מבד ולטעון שהוא 'מצטער' בגלל הרוח, בזמן שאילו היה בונה סוכה מעץ (במחיר השווה לכל נפש) הוא היה מוגן מרוחות, כך אדם שרגיל כל השנה לישון עם מאוורר בימי חמסין צריך לשים מאורר בסוכה ואם אין לו אפשרות לחברו לשקע חשמלי ייתכן שייחשב למצטער. לגבי מזגן – מכיוון שמי שיוצא לשבוע מילואים והולך לגור למשך שבוע בקרוון לווהט או באוהל אינו מתקין לשם כך מזגן (אבל מאוורר הוא מביא) גם אם הוא עשיר גדול, אין חובה להתקין זאת גם בסוכה. וכמובן מי שרוצה להדר (ולא להחמיר!) רשאי. (וכשם שהסובל מהקור

א. הערת הגר"א נבצל שליט"א: מסופר שה'שרידי אש' ביקר את הגר"ע בסוכות ביום חם, והגר"ע אמר שהוא מצטער ויכנס לאכול בבית, וה'שרידי אש' נשאר לאכול בסוכה, והנה יצא אליו הגר"ע, שאלו ה'שרידי אש': הרי רבנו אמר שהוא מצטער? ענה לו הגר"ע: מצטער פטור מן הסוכה אבל לא מהכנסת אורחים...

מי שמסוגל להיות בחום בתוך הסוכה ומחמת חביבות המצווה לא מרגיש סבל יכול לשהות בסוכה, וכ"ש כיום שניתן להקל את הסבל ע"י הכנסת מאוורר לסוכה – ודאי שאינו נקרא הדיוט בגלל חיבובו למצווה. ואף אם בעתיד לכולם יהיה מזגנים בביתם, אעפ"כ אדם העובר דירה לשבוע אינו מתקין מזגן, וה"ה לעובר לדור בסוכתו לשבוע, וכנ"ל.

ומעין ראייה מצאתי בפירושו של מרב הרב קוק זצ"ל לגמ' בברכות (דף ד' ע"א) המדברת על דוד המלך שהיה ער מחצות לילה ואילך, והקשה הרב (עין אייה ברכות א' פרק א' אות ט"ו) שהרי נפסק ברמב"ם (שכירות פי"ג ה"ו) ובשו"ע (חומ"מ סי' של"ז י"ט) שהמושכר לחבירו (פועל) וכ"ש לרבים אינו רשאי לסגף עצמו מפני שעליו לעבוד עבודת הציבור בעירנות מירבית, א"כ כיצד דוד הרשה לעצמו לסגף עצמו בשינה? ותירץ הרב (שם): "וצריך לומר שהיתה כ"כ אהבת ד' ית' בלבבו, עד שמחמת אהבת השי"ת היה נחשב לו למנוחה עבודת ד' (בכך שהוא ער בלילות ועונה לשאלות הפרט בענייני שפיר ושליה וכדו'. י.ו.) ולא היה מרגיש בזה שום סיגוף, וזה היה מה שאמר ולא חסיד אני... ואיני מרגיש עייפות בעבודת הציבור בעבור זה, והכל הוא מפני האהבה האמתית".

והוא הדין בענייננו, ישנם אנשים יראי שמים אוהבי ה' המרגישים אהבה כ"כ גדולה למצוות הסוכה עד שאפילו שחם ושרב בסוכה הם נהנים לשהות בה ולא מרגישים בזה שום סיגוף.

ואם מצינו אנשים החיים ללא מזגן ולא

ואעפ"כ הביא ב'פסקי תשובות' (סי' תרל"ט סי' י"ז) מספרי גדולי הדורות שהיו אנשי מעשה שגם בעת ירידת גשמים ישבו בסוכה ואף אכלו שם כל סעודתם ולא חששו לדעת הירושלמי המובא ברמ"א.

והסבירו זאת מכמה טעמים:

(א) אצל אותם חסידים ואנשי מעשה שמחת קיום המצווה העלימה מהם את הצער מפני הגשמים, ומכיוון שצער זהו דבר סובייקטיבי נחשבים הם כלא מצטערים.

(ב) לגבי חסידים אלו צער הכניסה לבית שקול כצער מהגשמים לכן רשאים הם להישאר בסוכה. ועפ"י התיר שו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ל"ה וח"ב סי' ל"ט) אף לברך "לישב בסוכה" אלא שהזהיר שיבדוק בעצמו היטב שאינו מצטער בסוכה כדי שלא להיות כדובר שקר עיי"ש. אך נראה להלכה שבכה"ג אין לברך "לישב בסוכה", שאף שניתן ליישב את מנהג הגדולים הנ"ל מ"מ מידי ספק ברכות לא יצאנו, וספק ברכות לקולא.

אך כל זה לעניין צער הגשמים, שהרי כו"ע לא גרים בבית שהגשמים מנטפים בתוכו, וזהו צער אובייקטיבי כנ"ל, ולכן ברור שפטור בכה"ג, משא"כ לגבי שרב, מכיוון שרבים אין בביתם מזגן (ובפרט אצל אנשים ששוכרים דירה זמנית) ואעפ"כ אינם עוזבים את ביתם בזמן שרב, והם ממשיכים לנהוג כבימים עברו שבהם לא היו מזגנים – גם המחמיר על עצמו להישאר בסוכה אינו נחשב לשוטה. וכשם שלעניין פטור מן הסוכה מדין 'מצטער' נפסק להלכה ש"אגין דעת" פטור מהסוכה כשמצטער באופן אישי, הוא הדין להיפך,

ג. יש להכניס מאווררים חשמליים לתוך הסוכה כדי למעט את הצער עד כמה שניתן, אך אין חיוב להתקין מזגן בסוכה, והמהדר בזה קדוש ייאמר לו.

ד. גם כשפטור ביום מחמת החום, בד"כ בלילה לא כ"כ חם (בפרט כשישנם מאווררים) וחייב לישון בסוכתו.

ה. כשירדו גשמים בסוכה אין לשהות בסוכה, ואף שהיו חסידים ששהו בכל זאת, מ"מ אין לברך "לישב בסוכה" במצב זה.

ו. אדם שלמרות החום רוצה לשהות בסוכה ושמחת המצווה של סוכה מאפילה לו על הצער שבשהות בסוכה, רשאי לשהות בסוכה ואף יכול לברך "לישב בסוכה".

מרגישים סיגוף בחיי היום יום כ"ש החסיד שחביבה לו מצוות הסוכה ולא מרגיש סיגוף לשהות בתוכה. ולכן נראה שאדם כזה אף יוכל לברך לישב בסוכה במצב זה ושונה הוא מגשמים וכנ"ל.

ו. סיכום

א. בימים שבהם שורר חום כבד, המצטער בסוכתו פטור מליישוב בסוכה, בזמן שיש באפשרותו להינצל מן החום בביתו. אך אם בידו להקל על השהייה בסוכה ע"י הכנסת מאווררים - חייב לעשות כן (כדלקמן סעיף ג').

ב. צער זה תלוי בכל אדם, ואם הוא סובל מאד מהחום, אף שאחרים לא סובלים כ"כ הרי הוא פטור, בתנאי שבנה סוכתו בצורה טובה.